

GOSINZEANA

REVISTA ILUSTRATA SAPTAMÂNALA

REDACTOR: SEBASTIAN BORNEMISA

Anul IV. — Nr. 9.

Abonamentul: Pe an 12 cor. Pe 6 an 6 cor.
România 30 lei. — America 3 dollari. — Germania 15 M.

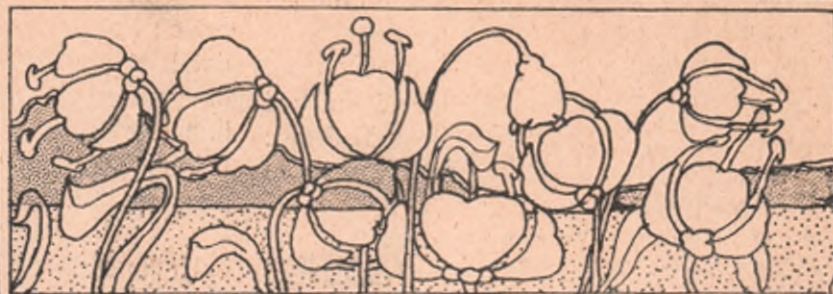
Orăștie, 8 Martie n. 1914.

PRINCIPESA ELISABETA a României, care se va logodi în luna viitoare cu Principele de coroană al Greciei, — prin urmare va fi ca mână Regină a Greciei.

PAGINI LITERARE

DUMA

CÂNTEC NOU

Mi-am pus tainic peste inimă zăvor
Și din suflet tot trecutul
Mi l-am zmulș, să nu-mi mai spuie
C'astăzi e pustiu și nu e
Nici o floare mică 'n glastră,
Nici un ris în casa lor,
Și că ea lângă fereastră
Nu mai cântă-acum de dor.

Nu mi-e dor de nime 'n lume;
Și când stau pierdut cu ochii
Și cu fruntea 'ngândurată,
Nu gândesc, ca altădată,
Că mi-e dragă și-i departe,
C-aș dori s-o strig pe nume
Și c-aș vrea să-i scriu o carte,
Ca s-o 'ntreb, ce face-anume.

Mi-am pus tainic peste inimă zăvor
Și ca umbra trec pe cale —
Nu mi-e dor de nime 'n lume,
N-o mai strig plângând pe nume,
Și-am uitat de câte fură...
Dar plâng totuș... Nu de dor,
Ci că 'n piept azi simt tortură
C-o iubesc și c-o ador.

RADU MARGEAN

GREȘEALA

CATON THEOTORIEAN

Veștile cele bune se răriau și geanta lui Bulucea, poștașul, începuse să se ușureze. Celor ce năvăliau la primărie de cum îl vedeau că se oprește cu cărucioara — mume și tați, femei și fete supte de plâns, cărora dela o vreme mai că n'avea ce le aduce — bietul poștaș le spunea, ca să nu le strice inima:

— Măine; v'aduce Bulucea la toți...

„Măinele” acesta ținea, însă, cam de vre-o trei săptămâni și în loc să sporească, veștile dela mobilizați se împușinau. În loc de scrisori și cărți poștale fără timbru și fără ștampilă, Bulucea lăsa în fiecare zi pe masa primăriei câte două-trei gazete proaspete. Războiul se isprăvise, Bulgarii îngenunchiaseră la București, Românii rămăneau stăpâni pe două județe mai și frumoase, iar oștirile aveau să treacă pe picior de pace. Două-trei săptămâni încă și fiecare avea să-și vadă pe al lui, dacă l-o fi păzit Dumnezeu și de boale. Deocamdată oștirile făceau carantină pe marginea Dunării și gazetele tipăreau liste lungi de morți. În auzul obștii strânse la primărie, notarul din Pristceni, cetia pomelnicul în fiecare seară. Iși începea celirea într'un huet de glasuri nerăbdătoare și isprăvia în mijlocul murmurilor scăzute și oftărilor lungi. Cei ce primiau o veste rea, nu mai așteptau până la urmă, ci dădeau fuga în jelete și smulgeri de păr, purtând svonul dealungul ulițelor pustii și negre. Și 'n nopțile lungi nu mai adormiau plânsetele văduvelor, părinților, fraților și surorilor rămași. S'a dus unul, s'a dus altul, — s'a dus o groază de ilăcăi...

Moș Niță Trifan venia și el la primărie să asculte, băgăilor de seamă, celirea numelor rostite de notar, care se opria câteodată ca să-și desnece glasul, ori să sughițe un „Dumnezeu să-l ierte, săracu”, după vreun nume mai drag. De-o săptămână ținea canonul acesta pentru moș Niță, care nu știa nici de mai trăește, nici de i-a murit băiatul. Pe babă însă o îmbărbăta mereu și 'n fața ei nu-și descoperia grija:

— Aia e un voinic și jumătate: nici glonțul nu l nimereste, nici boala nu-l molipsește. Dar mulți mai sunt pe listele alea de morți, Ilinco: sute și mil!

— De ce nu scrie?

— Ce să mai scrie! Ei acuma au pornit înapoi, vin, și or fi pe aproape!

Dar într'o joi, moș Trifan, care începuse să prindă puțină nădejde, zăbovi cam mult la primărie și baba, pierzându-și răbdările, se îmbrobodise să se ducă după el și chiar trăsese drugul porțiței. Când să ese, îl și zări pe moș că se 'ntoarce însoțit de primarul, cu care

vorbiã aprins. Era în preajma casei lui și n'o vedeã; iar primarul pãșia alãturea încuviințându-i vorbele:

— Firește că nu se poate, moș Trifane: gradul e onorul soldatului și fala lui!

Veniã încet, țărgănat, și babei i-se păru moșul ei mai bătrân c'o sută de ani. Dintele bănuelii o mușcă rău de inimă; alergă în calea lor ținându-și răsufletul:

— Ce-ai aflat? E rău de el? Spune-mi odată.

— Nu se știe încă.

— Dar ce ai atunci? Ce te-ai întunecat?

— O vorbă; o vorbă, proastă și neadevărată. Dar spun toți că nu se poate; o brodeală! Și lipindu-și coșul pieptului lui scobit de umărul uscat al bătrânei, înțărâ amândoi tăcuți în curte, iar primarul mai strigă odată peste uluci, ducându-se:

— Culcă-te liniștit, moș Trifane, că una ca asta nu se poate; altfel se scrie în gizele despre un sergent.

Dar vorbele acestea neînțelese, o împinseră la plâns pe baba Ilinca și moș Niță se văzu silit să se gândească și la ea:

— Ci nu mai trage a rău, muiere, dacă-ți spun odată că nu știu nimic. Iar dacă o fi dela Dumnezeu, să te gândești la câți s'au dus. Sute și mii sunt pe listele alea și ce o fi de alții, o fi și de noi. Apoi întorcându-se la îndoiala din sufletul lui:

— Lasă că aflu eu; plec la noapte la București și tot aflu.

*

Moș Niță Trifan ajunsese la București prin turburiișul cenușiu al unei dimineți umede. Iși lăsă carul și boii la cârciuma unde trăgea de obicei și plecă la cazărmi. Eră cale lungă, la celalalt capăt al Bucureștilor. Ajunse și întrebă de colonel. Nu e. De ajutor. Nici ajutorul. Regimentul nu s'a întors. Il primii un căpitan de rezervă, căruia își spuse păsul.

— Noi nu putem ști, moșule. Dar, dacă vrei, să-ți dau un bilet la minister.

— Unde e ministrul?

Il spuseră încotro să apuce și porni cu biletul în chimir. Aproape de prânz nimerii și la minister. Când vol să între, arătând răvașul dela regiment, il opri plantonul:

— Nu face parale, țicule... Să ceri învoire dela biroul de informații, uit'le colo, la stânga. Un ofițer tânăr il ascultă și-l împlini golurile unui bilet tipărit. Spre a-l dumerii mai bine, îi spuse ce să facă:

— Intri prin gang, urci scările amândouă și sus, la stânga, întrebi unde e personalul.

— La domn' ministru? Ofițerul își învise zâmbetul ce-i venise pe buze:

— La... Du-te dumneata unde-ți spun eu și ai să aii despre băiat.

— Să trăiți domnule ofițer, și moșul trecu cu învoirea pe lângă planton și începu să urce.

Atâtea trepte, atât suș, atâtea săli și atâtea fierbere! Așteptă până se mai răi gloata și începu să privească

în juru-i. I-se părea că uitase: la dreapta, la stânga, ori încotro i-a spus?

Un soldat în ținută cetii biletele și îndreptă pe cei cu treburi; își scoase și moș Niță biletul lui. Soldatul își aruncă ochii și-i arătă pe unde să între. Odaia aceea eră plină: ofițeri, civili, domni, cucoane, lume fel de fel. Tocmai după ce isprăviră cu aceștia, il băgară de seamă și pe el. Un ofițer oacheș înălț privirile-i întrebătoare asupra-i:

— Ce te-duce, moșule? Bătrânul își bătea fundul palmei:

— Ia, necazurile, domnule căpitane... Am și eu un licior mobilizat și nu mai știu nimic de el.

— Din ce regiment și ce contingent?

— Regimentul șase Mihai-Viteazu; contingentul nouă sute; de rezervă..

— N'a scris de fel?

— Ba da, a scris... la început. Odată de aici din București, pân' a nu porni; și înc'odată, nu știu de unde, că n'avea pecetie și nici timbru. Deatunci sunt trei săptămâni și mai bine, și n'a mai dat niciun semn. Ne-am luat degânduri...

— Cum il cheamă pe flăcău?, întrebă un ofițer cu galon lat, un maior, cărunț, cu ochelari și vorbă dulceagă.

— Vasile Niță Trifan il cheamă.

— Alți copii mai ai dumneata?

— Asta, singur...

Maiorul care ținea în mână o condică, dete unui împiegat civil să caute. Căpitanul care vorbise la început, își făcu mâna pâlne la urechea maiorului și-i spuse ceva încet; maiorul clătină din cap și se întoarse spre moș Trifan:

— Așteaptă puțin afară, moșule; să cercetăm și te chemăm noi. Moș Trifan se trase supus spre eșire și se prelinse afară.

Dupăce se nchise ușa, capetele ofițerilor se adunară asupra unei file din codică, pe care o însemnase împiegatul; maiorul îngână temător, par'că să nu s'audă de afară:

— Vasile Niță Trifan; mort tifus; Turtucaia; douăzeci și nouă Iulie...

Încă un mort! Numai morți vestise în ziua aceea. Trist, neștiind ce să hotărăscă, rotia o privire obosită pe dimprejur:

— Cine merge să spună moșului?

Ofițeril se priveau lung, împiegatii nu se mișcară de pe scaune, furierii își făceau de lucru prin registre. Respectul acesta pentru părintele care își pierduse pe singurul copil, eră în simțământul lui, și-i plăcu maiorului.

— Dar nu-i putem ascunde L-om pregătit: chemați-l înăuntru.

Când intră iară pe ușe moș Trifan, maiorul se simți și mai puțin tare. Bătrânul căzuse de un zid, cu capul în piept și par'că dormia din picioare. Ure

chea însă și-o ascuțise și așteptă pregătit. Ar fi fost prea mare norocul ca al lui să fi scăpat, când sfertul de ceas căi stătuse până să-i vină rândul, buzele maiorului nu rostiseră decât cuvântul: „mori”, și nu văzuse decât ochi plânși. Maiorul își căută un loc mai bun pe scaun și se sili să nu spună adevărul dintr'odată. Bătrânețele lui moș Trifan îl înduioșaseră și înfățișarea lui îl muiă:

— Dumneata știi carte, moșule?

— Știu puțină, domnule maior.

— Cunoști și gradele, văd.

— Păi cum, dac'am fost în oștire și am făcut războiul; războiul al mare, păgânii. Aia războiul

— Al veteran!

— Și încă de-ai de-au trecut Dunărea, prin ploaia de ghiulele! Și-i destăcu șuba spre a-și arăta pieptul cămășii pe care străluciau, cusute două medalii. Am și *Trecerea și Apărătorii*; dela Smârdan...

Maiorul se ridică în sus și un scurt huruit de scaune împinse, glăsuț ca semnalul: dreptul Toli ofițerii se sculară în picioare.

— Frumos de dumneata, moșule; și vreun grad avu-ai?

— Brigadier... în al treilea de călărași.

— Dar prin gazele celeşii? o mai lungi maiorul, tot ca să-și depărteze jînta.

— Cetește notarul și pentru noi.

Atunci, se legă de acest răspuns maiorul, s'or fi celit la primărie comunicatele ministerului ce tipărim în ziare? De numele băiatului duminicel n'ai dat cumva?

— Ba tocmai, își smulse vorba bătrânul ducând mâna la cingătoare și scoțând ziarul, tocmai: și deia am și venit, că stă scris: Vasile N. Trifan. El să fie?

— Dac'ai celit, așa trebuie să fie, moșule; și fă-ți inimă, — încercă să încheie ofițerul, căci pentru țara lui a murit.

— Nu, nu, ridică glasul moș Trifan, m'am pregătit eu de-asta și nu sunt slab. Dar vrei să-mi spunei dumneavoastră, dacă se poate? Băiatul meu aveă grad, sergent...

Maiorul își aruncă ochii pe matricola deschisă:

— Sergent, da; sergentul Vasile Niță Trifan, și a murit cu onoare pe noul pământ al patriei, sub culțile drapelului cuceritor...

— Atunci, zise moș Niță, fără să se simtă măgulit de vorbele ce curgeau gârlă din gura maiorului, de ce nu i s'a pus gradul și la gazetă?

Maiorul, care nu s'astepta la o imputare, îngână încurcat:

— O fi fost vreo greșeală...

— Scumpă greșeală, domnule maior; foarte scumpă pentru mine! Numele la gazetă fără grad! ca al fiteșcui... un sergent!... Să stea scris și să cetească tot satul! Ocară asta nu i-se cădea. Sergent!...

Măcar atâta, ce păcatele! Mi-e și rușine să mai scot capul între oameni.

Și întorcându-se resemnat pe opinci, moș Niță Trifan vroi să ese strângându-și șuba pe pieptul ce-i rămăsese descheiat. Dar atunci degetele lui alinșeră medalile reci și aducându-și aminte de galoanele cele făloase cari îl învățase, altădată, cum trebuie să se poarte un brigadier, se mai răsuci odată cu fața la maior, și făcând front, rosti a doua oară, înneecat, din adâncul sufletului lui rănit:

— Scumpă greșeală, să trăiți, domnule maior!

In noaptea asta 'nfricoșată...

S'au cufundat în noaptea fără margini

Pustietăți enorme de zăpadă...

Și 'n răcnete de lanțuri scuturate

Năvalnic trece viforul pe stradă...

...Ca 'ntr'un surghin ascult, ascult talazul.

Îngrozitor tăcerea 'n aer crește,

Și, cum ascult, în răvăsări de ape,

Un gând strein arar mă biruește...

Îmi vine par'că 'n hohot lung, pe-o clipă,

Să-mi sfășiu haina pieptului, — și-mi vine

Cu ochi sticloși și mâni fulgerătoare

Să-mi smulg sălbatec inima din mine!...

Și 'n noaptea asta 'nfricoșată, plină

De răcnete și volburi de zăpadă,

S'o svâr! prin geam, să cânte-o vieată 'ntreagă

Cu viforul ce șueră pe stradă!

T. Murășanu.

TANDEMUL

Că sportul conservă sănătatea oamenilor sănătoși, ne zise doctorul Garnier, nu încapă nici o îndoială, nu-i așa? Dar eu cred, că te scapă câteodată de boli grave. Lui Victor Hugo, când eră de patruzeci de ani, nu i se spusese, că e în primejdia unei afecțiuni a inimii și că dacă vrea să scape, trebuia să renunțe la toate mișcărilor repezi? Cu toate astea, a preferat să nu cedeze activității lui fizice și a trăit mai mult de optzeci de ani... De curînd am întâlnit, în clientela mea, un caz puțin ilustru, dar foarte extraordinar...

— Minciuni! murmură unul din ascultători, turnând un pahar cu rachiu.

— Da, minciuni, reluă doctorul cu bunătațe.

„Acum patru ani, petreceam sărbătorile Crăciunului într'un târg mare din ținutul Londrei, la South-Croydon, la unul din cunoscuții mei englezi, numit William Scott, care-și făcuse studiile, cu mine, la Facultatea din Paris. Intors în patria lui, își formase o situație frumoasă, se însurase, avea cinci fete și pierduse două de slăbiciunea aceea endemică dincolo de marea Măneei.

„Din cele trei, câte-i mai rămăsese, două erau gemene; două strengărite de opt ani și jumătate, a căror venire pe lume costase viața mamei lor; cea mai mare mergea pe nouăsprezece ani; arăta, însă, semnele caracteristice grozavei boli, care răpise și pe celelalte două surori. De altfel eră frumoasă, delicată, cu niște ochi frumoși, albaștri și pasionați, prea mari, și o turburătoare frăgezime a obrazului. Ada Scott eră *engaged*, adecă logodită cu un inginer tinăr, de douăzeci și trei de ani, maniac pentru sporturi. Nu știu prin ce se ilustră acest inginer, dar mi se părea, că toată viața lui și-o petrece pe tandem, împreună cu logodnica lui... Cât privește pe prietinel meu, William Scott, durerile și logodnele treceau peste seninătatea lui, fără să-l neliniștească. Cu luleaua în gură, cu paharul de *Whisky* foarte puțin amestecat cu apă, acesta eră liniștitul și veselul meu tovarăș, pe care-l iubisem atât de mult pe când ședeam cu el în Quartierul Latin.

„Știți ce înseamnă la Londra sărbătorile Crăciunului? Crăciunul nostru, cu toatecă e puțin englezit azi la Paris, nu-ți face nici o idee despre marea plăcere a acolor zile, despre petrecerile familiare, când Anglia dovedește streinului, că merită cu adevărat numele de „merry England“. Săptămâna petrecută la South-Croydon, o voi păstră printre cele mai vesele amintiri, afară de întâmplarea din ultima zi, sau, ca să spui drept, din ultima noapte.

— Peripeție! făcū acelaș caraghios, fără să ridă.

Il oprirăm cu toții, ceea ce permise povestitorului să-și menție cuvântul cu autoritate.

— În noaptea, care precedă plecarea mea, continuă el, puțin după miezul nopții, pe când fumam o țigare, cetind *Daily Telegraph*, cineva îmi bătu la ușe foarte încet și imediat, după ciocăneala aceasta discretă, fără să-mi aștepte răspunsul, întră: eră Ada Scott într'un capot de cașmir albastru. Fui puțin mirat și Dumnezeu știe ce bănuială îmi trecū prin minte! Dar, Ada îmi explică scopul vizitei.

— Die, îmi spuse ea, scuză-mă, că te supăr așa de târziu. Înainte de a te culcă, spuneai că citești cel puțin o oră; eram, deci, sigură, că nu te găsesc în pat. Și apoi, mă duceam să mă vază un doctor...

Liniștit și poatecă și puțin indispus, îi făcui semn să șeadă, că o ascult.

— Iată, începū ea... Știi că o să mă căsătoresc cu John Hewet, inginer. E foarte frumos, foarte tinăr

și foarte sănătos. Li place foarte să umble pe tandem cu mine. Dar, mi-e teamă că mă îmbolnăvesc ca cele două surori ale mele, care au murit slăbind într'una. În ultimii ani din nenorocita lor existență, li se interzisese să se mai suie pe bicicletă, să mai vâslească; într'un cuvânt, le eră oprit să-și mai exercite mușchii. Dacă s'ar întâmplă și cu mine același lucru, m'aș despărți numai decăt de John, pentrucă ar fi un nenorocit să se însoare cu o femeie condamnată să nu se mai miște. Atunci, pentru că nu vreau să-l întreb pe tata în privința aceasta și pentrucă dta îmi pari un doctor bun și un om cumsecade, mă adresez dtale. Vrei să mă consulți?...

Ce eră să fac? Făcui ce-mi cerea. Se destăinul foarte ușor examenului meu, cu o nepăsare care mă întristă, căci trebuie se mărturisesc, că pentru tinera aceasta, un doctor de patruzeci și cinci de ani, nu eră mai mult decăt un om.

— Ce zici? mă întrebă după consultație...

Tăceam.

— Să nu-mi ascunzi nimic. Sunt condamnată, nu-i așa?

Își pironi ochii aceia mari și albaștri asupra mea, atât de poruncitor, că nu stăruii să-mi ascund emoția. Murmurai:

— Totdeauna sunt speranțe... Un plămân e aproape neatin. Trebuie se multe îngrijiri.

— Și dacă mă îngrijesc, mă întrebă ea fără să clipească, sunt sigură că nu mor ca surorile mele, așa de tinără? Nu răspunzi? Nu-mi poți făgădui că nu o să mor atât de tinără, dacă mă abțiu să mai umblu pe tandem?

Se uita țintă la mine; simții nefolosul prefacerii. O sărutai pe cap.

— A! făcū ea încet.

Se gândi. Pe urmă mă întrebă din nou:

— Dar dacă mă căsătoresc cu John, dacă umblu și dacă mă plimb cu tandemul ca și până acuma, risc să mor?

— Vei căpătă o congestie, foarte ușoară... Poți căpătă un leșin neașteptat, dela care nu te vei mai întoarce la viață.

Se mai gândi un moment. Și întinzându-mi mâna aceea cu degetele lungi și palide, cu unghiile tăiate pe jumătate, îmi zise:

— Îți mulțumesc... scuză-mă, și păstrează discreție.

Deschise ușa... silueta ei fină, albastră, dispărū mai înainte de a fi găsit un cuvânt ca să-i răspund.

A doua zi la gară, pe când așteptam trenul însoțit de William Scott, văd sosind pe cei doi logodiți pe tandem. Veneau să-și ia rămas bun! John, hăiat voinic — cu infățșirea atât de tinără, cu toate că eră robust, că l-ai fi luat drept un copil uriaș — im

scutură mâna frângându-mi degetele. Ada găsi momentul să-mi spuie încet :

— M'am decis. Mă mărit. De sporturi nu mă voiu lăsa. De voiu leșină, îmi va trece numai decât și bietul John nu va avea o femce nemișcată ca o mumie în casă.

Trenul intră în gară. Îmi urară drum bun. William Scott îmi frecă obrazul cu buzele lui rase. Ada lăsa o clipă, în mâna mea degetele ei slabe și fără sânge. John, din nou, îmi demontă foarte vesel mâna. Plecai.

— Prevăd desnodământul, făcu incorijabilul întrepător. Ai mai văzut de atunci pe cei doi soți. John ajunsese ftisic, pe când Ada murea de sănătate, mereu pe acelaș tandem.

— Nu, replică Garnier, răsând. Desnodământul, dupăcum spui dta, nu-i atât de nebun. Patru ani trecuseră dela șederea mea la South-Croydon. În fiecare an, în ajunul Crăciunului, primesc din diferite puncte ale Regatului-Unit, un *Christams Card*, reprezentând aceeaș păreche pe tandem. Și aceleași litere foarte mărunte, scrise la fel: „*Merry Christams! Iam always going it...*” Adecă: „Crăciun vesel !... Așa merg mereu!...”

Eri, 24 Decemvrie, curierul nu mi-a adus nimic din Anglia. Și vă spun, că aveam inime strânsă. Evocai frumoasa figură atât de albă și de roză, degetele subțiri și palide, ochii aceia mari... Sărăcuța, mă gândeam eu, a făcut ultima plimbare.

Dar, pe la ora cinci, cine se prezintă la consultație? Doamna Jewett, chiar ea, și, bine înțeles, în costum de ciclistă.

— John a rămas jos, mi-a spus ea, încântată de surpriza mea. Vine și el acuma. Am venit pe tandem, Toată lumea se uită la noi pe stradă. Nu mai e moda la Paris.

Și fără să aștepte răspunsul meu, mă întrebă :

— Cum mă găsești?

Îi spusei drept :

— E de necrezut.

Deigur, nu „murea de sănătate”, dar, starea ei părea că nu se înrăutățise.

După cererea ei, o cercetai. Singurul plămân folositor nă eră atins, dar boala nu progresă.

— Vezi, îmi spuse ea, fericirea mă face să trăiesc. Vreau să rămâi așa, lângă John și să mă antrenez cu el ; sunt astfel în mișcare mereu, *încât boala n'are vreme să mă încerce.*

„Mă gândeam, că, fără să se îndoiască, și, în glumă, îmi indică poate cauza fiziologică a fenomenului. John intră și el. Se îngrășase, cu toate sporturile ; din roz, ajunsese roșu. Mi se păru foarte urit. Nevastă-sa îl privea cu plăcere.

— Avem trei copii, zise ea.

John începă să ridă. Vorbirăm apoi de South-Croydon, de William Scott, de lucrările de canalizare

pe care John le conducea în Țara Galilor. Pe urmă, amândoi îmi urară Crăciun vesel și plecară. Dela fereastră îi văzui depărtându-se amândoi pe tandem, în răsetele trecătorilor. Ada pedala cu putere.

Notai acest caz unic... E adevărat că starea de echilibru nestabil scoate din ființa aceasta mică și plăpândă tot răul? Ar fi o indicație de experiențe curioase în cazuri desperate... Cu toate acestea, nu trebuie să se lase la o parte ipoteza unei sugestțiuni a voinței : e ceva mai puternic ca voința unei femei pasionate?

— Și, mai ales, sfârși caraghiosul, să te păzești să dai o credință absolută la diagnosticurile medicilor.

Trad. de *George Brănescu.*

Intors.

*Murea în margini de cărări
Frunzișul triștilor castani,
Când am plecat în alte țări
Ca să te uit ; de-atunci sunt ani...*

*Azi mă întorc... și trist străbat
Cărarea vechiului castel!..
Sunt toate-așa cum le-am lăsat,
Și parcă totuși sunt altfel...*

*Îmi pare-atât de trist și gol
Bătrânul parc... și, nu știu cum
Că mă încearcă-un plâns domol
La fiecare colț de drum!!*

*O liniște de cimitir
Domnește azi peste poteci...
Și-s numai foi de trandafir,
Foi veștede, pe unde treci!..*

*Cu sufletul zdrobit... m'așez
Pe-o bancă ; și privesc tăcut
Cum trec cocorii... și visez
La fericirea-mi din trecut!!*

*Ce s'a ales din tot ce-a fost...
Domnița mea... ce s'a ales
De pribegia-mi fără rost!!
— Cât de puțin te-am înțeles...*

LIVIU COMAN

CRIMA LUI SYLVESTRE BONNARD

— 25 —

Roman de ANATOLE FRANCE — Trad. de VASILE STOICA

Jeana ne repetă cuvintele acestea și adause, că-i place foarte mult limba bătrânei Terese. La ceea ce domnișoara Préfere o muștră, că are gusturi prea puțin distinse. Eu încercai s'o scuz, aducând ca exemplu atâți meșteri mari ai graiului omenesc, ai căror maestrii în arta cuvântului, au fost hamalii din porturi și spălătoresele bătrâne. Domnișoara Préfere însă avea gusturi prea distinse, ca să se dea învinsă în fața motivelor mele.

Decodată Jeana luă o înfățișare rugătoare, și-mi ceru voie să-și pună un șorț alb și să meargă în bucătărie, să facă de mâncare.

— Jeano, îi răspunsei cu gravitatea unui stăpân, dacă-i vorba de spargerea farfuriilor, de știrbirea talgerelor, de scofălcirea tigăilor, de desfundarea oalelor, eu cred că-i de-ajuns și numai ticăloasa făptură, pe pe care mi-a pus-o Terese în bucătărie, căci mi-se pare că și aud dintr'acolo zgomote desastroase. Cu toate acestea îți incredințez pregătirea desertului. Caută-ți un șorț alb; ți-l leg eu însu-mi.

Așa se și întâmplă; îi legai sărbătorește șorțul de pânză în jurul mijlocelului, iar dânsa se avântă îndată în bucătărie. După cum aflarăm mai târziu, bună-tățile dela masă din mâna ei au ieșit.

Nu avui de ce mă simț mulțumit cu orânduiala asta, căci domnișoara Préfere, rămasă singură cu mine, începui să aibă o purtare, care îmi dădea de gândit. Mă privia cu niște ochi plini de lacrimi și vâpăi, și scotea niște oftaturi enorme:

— Îmi vine se plâng, zise dânsa, când mă gândesc că un om ca dvoastră, un om distins, trăiește singur, cu o necioplită de slujnică, (căci nu mai încapă îndoială, că-i necioplită!). Ce viață chinuită! Dvoastră aveți nevoie de odihnă, de cruțare, de considerație, de tot felul de îngrijire; Vă puteți îmbolnăvi într'o bună zi. Și nu există femeie, care n'ar fi mândră, să Vă poarte numele și să Vă fie tovarășe vieții. Nu; nu există; inima-mi spune, că nu există!

Și-și apăsă cu amândouă mâinile inima, pururi gata să-și iasă din rost.

Eram desnădăjduit în adevăratul înțeles al cuvântului. Încercai să-i arăt domnișoarei Préfere, că nu mai voiu să schimb nimic din mersul vieții, mai ales că vârsta mi-e și de altfel prea înaintată, și că, întrucât îmi îngăduie firea și soarta mea, mă simt fericit.

— Nu!, dvoastră nu sunteți fericit, țipă dânsa; ar trebui să aveți un suflet lângă dvoastră, un suflet destoinic să Vă înțeleagă. Ieșiți din amorțeala asta, priviți în jurul dvoastră! Aveți legături întinse, cunoștințe frumoase. Cine-i membru la Institut, fără a umbla în so-

cietate?! Priviți, judecați, faceți asemenare! Nici o femeie cu simț n'o să Vă refuze mâna. Eu sunt femeie, domnule Bonnard; instinctul nu mă înșală; este ceva aici, care-mi spune, că fericirea dvoastră e în căsătorie! Femeile așa-s de devotate, așa de pline de iubire! (Fără îndoială, nu toate, ci unele!) Și apoi sunt așa de simțitoare, când e vorba de glorie! Bucătăreasa dvoastră nu mai are puteri; e surdă, slăbănoagă; dacă Vi se întâmplă vreo nenorocire peste noapte, ce Vă faceți? Uite, tremur, când mă gândesc la asta!

Și într'adevăr tremura; își închidea ochii, strângea din pumni și dedea din picioare. Istoveala-mi eră la culme.

Cu ce înflăcărare grozavă începui dinsa iară:

— Sănătatea dvoastră! Scumpa dvoastră sănătate! Bucuros mi-aș da tot sângele, ca să pot păstra zilele unui savant, a unui om de merit, unui literat, unui membru al Institutului. Uite, domnule Bonnard, cunoșteam odinioară nevasta unui mare matematician, unui om, care umplea cu socoteli caiete întregi, încât toate dulapurile îi erau înțesate de hârtii cu teme. Eră bolnav de inimă sărmanul și pierdea văzând cu ochii. Iar nevastă-sa stetea liniștită lângă dânsul. Nu mă mai putui înfrână și-i spusei verde într'o zi: „Dragă, dta n'ai pic de inimă. În locul dtale, eu aș... aș... Nu știu ce ași face“!

Și se opri sfârșită de oboseală. Situația mi-eră grozavă. Eră cu neputință, să-i spun părerea mea despre povețele acestea. Căci să mă cert, înseamnă să pierd pe Jeana. Luai deci mai mulcom lucrul. De altfel dânsa eră în casa mea; iar faptul acesta încă mă ajută să mai păstrez oarecare curtenie.

— Sunt foarte bătrân acum, domnișoară, îi răspunsei eu, și mi-e teamă că au sosit prea târziu sfaturile dtale. O să mă mai gândesc, cu toate acestea. Nu te neliniști! Ar fi bine, să bei nițică apă cu zahăr.

Spre marea mea mirare, cuvintele acestea o potoliră, și o văzui așezându-se iarăși în colțul ei pe scaun, lângă scrin și cu picioarele pe taburel.

Mâncarea eră cu totul greșită. Domnișoara Préfere însă, pierdută în visuri, nu observă nimic. De obicei sunt foarte simțitor, când dau de astfel de pacoste; aceasta îi făcu atâta bucurie Jeanei, încât dela o vreme începui să-mi placă și mie. Eu nu știam încă, la vârsta mea, că puiul ars de o parte și crud de cealaltă, e ceva comic; râsetul argințiu al Jeanei mă învăță și asta. Puiul acesta ne făcu să spunem o mulțime de lucruri foarte de spirit; încât eram într'adevăr încântat, că nu l-au fript cum se cade.

Cina se încheie deosebit de frumos, când se ivi fetița cu șorțul alb, subțire și dreaptă, aducând spuma de ouă, pregătită de dânsa. În baia lor de aur deschis, străluceau în lumina cea mai albă, bulgărașii de spumă, răspândind un miros fin de vanilie. Și Jeana puse pe masă totul cu gravitatea naivă a unei eco-noame de a lui Chardin.

În adâncul sufletului, eram foarte neliniștit. Mi-se părea aproape cu neputința, să mă mai mențin în termeni buni cu domnișoara Préfere, care și-a dat acum pe față furiile matrimoniale. Iar dacă se duse învățătoarea, s'a dus și eleva. Profitai de cele câteva clipe, când ieși directoara să se îmbrace cu mantaua, și întrebai pe Jeana, se-mi spună precis, de câți ani e. Dânsa-mi răspuse, că-i de optsprezece și o lună. Socotii pe degete și aflai, că nu poate fi majoră decât peste doi ani și unsprezece luni. Ce să faci oare în vremea asta?

La despărțire domnișoara Préfere mă privi cu atâta expresie, încât mă cuprinse un tremur de sus până jos.

— La revedere, zisei cătră Jeana, cu gravitate. Dar ascultă-mă: prietenul d-tale e bătrân, și într'o bună zi te poți pomeni fără el; făgăduiește-mi, că n'o să te pomeniști niciodată fără d-ta însași, și o să mă simt liniștit. Dumnezeu te aibă în pază, Jeano dragă!

Dupăce închisei ușa în urma ei, deschisei îndată fereastra, ca s'o văd când trece. Noaptea eră întunecoasă și nu putui vedea decât niște umbre strecurându-se dealungul cheiului. Vuietul imens și surd al orașului, se înălță până la mine și inima mi-se strânse de durere.

15 Decembre.

Regele din Thule avea o cupă de aur, pe care i-o lăsase iubită-sa ca amintire. Când fu aproape de moarte și simți că de cea din urmă dată beuse dintrânsa, o zvârli în mare. Așa îmi păstrez și eu caietul acesta de amintiri, precum își păstra cupa-i măiastră bătrânul voievod al mărilor neguroase, și precum dânsul își cufundă în mare giuvaierul acela de iubire, așa o să ard și eu ziarul acesta. Nu din vreun fel de zgârcenie trufașe sau mândrie egoistă, o să nimicesc această mărturie a unei vieți umile; ci mi-e teamă, ca lucrurile cari îmi sunt scumpe și sfinte, să nu pară, în urma lipsei de artă, vulgare și caraghioase.

Nu spun astea în vederea celor ce urmează. Căci am fost fără îndoială caraghios, când, invitat la cină la domnișoara Préfere, m'am așezat într'un jilț (căci jilț eră), la dreapta acestei ființe nesuferite. Masa eră într'un salonaș. Farfurii știrbe, pahare desperechiate, cuțite de se mișcau din prăsele, furculițe cu dinții galbeni, nimic nu lipseă din ceea ce taie unui om cinstit toată pofta de mâncare.

Mi-se șopti, că pentru mine-i pregătită cina, numai pentru mine, cu toate că și maestrul Monche eră de față. Trebuie, să fi crezut domnișoara Préfere, că eu am pentru unt adevărate gusturi de sarmat, căci cel adus la masă eră grozav de rănced.

Friftura în sfârșit mă otrăvi. Avui însă plăcerea de a auzi pe maestrul Monche și pe domnișoara Préfere vorbind despre virtute. Zic plăcerea, ar trebui să zic rușinea, căci sentimentele pe cari le exprimau dânsii, sunt cu mult mai înalte, decât necioplită mea natură.

Ceea ce spuneau dânsii, îmi dovedi lămurit ca ziua :

că devotamentul e pânea lor de toate zilele, și că jertfa în fața lor e tot așa de trebuincioasă, ca aicrul și apa. Văzând, că nu mănânc, domnișoara Préfere făcu toate efortările, ca să învingă, ceea ce dânsa avu destulă bunătațe să numiască „discreția“ mea. Jeana nu eră de față la praznic, pentrucă, după cum spuneau dânsii, prezența ei contrară regulamentului, ar fi jignit egalitatea, de care-i așa mare nevoie între atâtea eleve tinere.

Servitoarea aduse, holbată, un fel de desert slăbuț, și dispăru, ca o umbră.

Apoi domnișoara Préfere începă să-i povestească maestrului Monche cu înflăcărare, tot ce mi-a zis mie în cetatea cărților, pe când econoama mea eră bolnavă. Admirația sa pentru un membru al Institutului, temerile sale de a mă vedea bolnav și singur, siguranța ce-o are, că o femeie inteligentă ar fi fericită și mândră să poată fi părtașă existenței mele, n'a micșorat nimic, ci din potrivă a adaus încă nebunii nouă. Maistrul Monche dedeă dia cap și spârgeă alune. Apoi după întreagă vorbirea asta întrebă, cu un zimbet încântător, care a fost răspunsul meu.

Domnișoara Préfere, cu o mână pe inimă și cu cealaltă întinsă spre mine, începă se strige :

— E așa plin de gingășie, așa de superior, așa de bun, așa de mare! Răspunsul... Ah, dar eu, simplă femeie, nu-s în stare se repet cuvintele unui membru al Institutului: e de ajuns, dacă le resum. Răspunsul a a fost: „Da, înțeleg, și primesc“.

Dupăce grăi astfel, mă prinse de mână. Maistrul Monche se ridică, foarte înduioșat, și mă apucă de cealaltă.

— Felicitările mele, domnule Bonnard!, îmi zise dânsul.

Am avut de câteva ori și eu teamă în viață; dar niciodată n'am simțit o spaimă așa desgustătoare, ca acum.

Îmi zmulsei mânilor dintr'ale lor, mă ridicai în picioare, ca să dau, cât se poate de mare gravitate cuvintelor mele și grăii:

— Doamnă, nu știu: m'am explicat rău la mine, sau te-am înțeles rău aici. În amândouă cazurile e nevoie de o declarație lămurită. Nu te-am înțeles; n'am primit nimic; habar n'am de ființa, pe care ai avut'o în vedere, dacă peste tot ai avut în vedere pe cineva. Ori cum ar stă lucrurile, nu vreau să mă însor. Ar fi o nebunie de neiertat la vârsta mea, și nici în clipa asta nu-mi pot inchipui, că o persoană de bun simț, ca d-ta, să-mi fi putut da sfatul, să mă însor. Am toate motivele, să cred că mă înșel și că d-ta n'ai rostit astfel de lucruri. În cazul acesta, vă rog să mă iertați; sunt un moșneag desobișnuit de lume, nepriceput la felul de a vorbi al doamnelor și desnădăjduit de rătăcirea, în care se află.

Maistrul Monche se așeză domol pe scaun și, în lipsă de alune, începă să ciopârtească un dop de plută.

— urmează —

„ARDELEANA“

institut de credit și economii, societate pe acții în Orăștie - Szászváros.

ACTIVE		Contul Bilanș pro 1913.		PASIVE	
Cassa	K 113.636 59	Capital societar	K 1.000.000 —		
Giro-Conto	K 49.953 19	Fond de rezervă	K 300.000 —		
Cambii de bancă	K 2.329.155 40	Fond special de rezervă	K 348.977 35		
Cambii cu acop. hipot.	K 1.446.211 53	Fond iubilare economic	K 106.090 —		
Împrumuturi hipotecare	K 1.040.814 95	Fondul casei culturale	K 52.080 31		
Împr. hipot. cu anuități	K 426.805 38	Fond de pensiuine	K 155.147 —	K 962.294 66	
Obligațiuni cu cavenși	K 577.802 50	Depuneri		K 3.423.454 91	
Conturi-curente	K 337.133 29	Reescompt		K 1.415.525 —	
Diversi debitori	K 101.298 42	Împrumuturi hipotecare cedate		K 318.249 01	
Efecte proprii	K 594.646 60	Conturi-curente		K 36.272 12	
Realități	K 301.172 75	Depozit de casă		K 19.189 05	
Efectele și realit. fondul de pensiuine	K 155.147 —	Diversi creditori		K 121.479 46	
Mobilier { în birou	K 8.500 —	Interese anticipate		K 65.698 39	
{ la Hot. „Central“	K 24.300 —	Profit curat		K 163.298 94	
Interese transitoare	K 18.883 94				
	K 7.525.461 54				K 7.525.461 54

SPESE		Contul Profit și Perdere.		VENITE	
Interese:		Profit transportat	K 4.080 67		
pentru fondurile de rezer.	K 10.538 64	Interese:			
pentru depuneri	K 196.973 54	dela cambii de bancă	K 239.821 97		
pentru reescompt	K 127.836 01	dela cambii cu acop. hip.	K 135.603 38		
pentru împr. hipot. cedate	K 19.212 98	dela împrumut. hipotec.	K 90.518 05		
	K 354.561 17	dela împrumuturi hipo-			
Spese:		tecure cu anuități	K 27.235 56		
salare și bani de cuartir	K 42.512 40	dela obligaț. cu cavenși	K 43.196 02		
spese generale, chirii și		dela conturi curente	K 29.315 23		
marce de prezență	K 25.664 33	dela efecte	K 31.971 37	K 597.661 58	
	K 68.176 73	Chiril		K 9.881 68	
Contribuție:		Proviziuni		K 33.464 91	
directă	K 31.541 03				
de 10% după int. de depun.	K 19.697 36				
	K 51.238 39				
Amortizări:					
din realități	K 3.371 19				
din mobilier	K 3.942 42				
diverse	K 500 —				
	K 7.813 61				
Profit curat	K 163.298 94				
	K 645.088 84				K 645.088 84

Dr. Octavian Sglimbea m. p.,
director executiv.

Orăștie, la 31 Decembrie 1913.

Simion Vlad m. p.,
contabil.

DIRECȚIUNEA:

Dr. Ioan Margita m. p. Dr. Cornel David m. p. Dr. Aurel Vlad m. p., președ. Ioan Branga m. p.
Dr. Romul Boca m. p. Dr. Romul Dobo m. p. Dr. Sever de Orbonaș m. p. Nicolae Vlad m. p.

Subsemnatul comitet de supraveghiere am examinat conturile prezente și le-am aflat în ordine.

Orăștie, la 20 Februarie 1914.

Ioan Popovici m. p.,
președinte.

Ioan Moța m. p.

Procopiu Herlea m. p.

Simion Corvin iun. m. p.

Vasile C. Osvadă m. p.

Iosif Lissai m. p.,
revizor expert al „Solidarității”.